

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В ДИТЯЧОМУ САДКУ

УДК 373.2.037.1(075.8)

АНАЛІЗ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОБЛЕМ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО І ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Пангелова Н.Є., Харіна Д.Л.

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», м. Переяслав-Хмельницький
Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ

Анотація. У статті наведено дані системного аналізу щодо результатів наукових досліджень проблематики дошкільного фізичного виховання у фахових виданнях за період з 2006 по 2011 роки.

Ключові слова: діти раннього дошкільного віку, фізичне виховання, фізичний стан, наукові дослідження.

Актуальність. Становлення України як незалежної держави супроводжується складними соціально-економічними, морально-етичними, екологічними та іншими проблемами, які призвели до погіршення фізичного, психічного та матеріального стану більшої частини населення. Особливе занепокоєння викликає факт зниження рівня здоров'я, морфо функціонального стану та фізичної підготовленості дітей дошкільного віку.

Результати щорічних медичних обстежень показали, що за останні 15 років кількість дітей віком до 14 років із серцево-судинними недугами зростає з 14,5% до 28,2%; хворобами опорно-рухового апарату з 31,9% до 67,1%; із надмірною масою тіла — з 7,0% до 8,9 %. Важливість розгляду проблеми здоров'я дітей дошкільного віку полягає ще й у тому, що, як відомо, 75% хвороб дорослих є наслідком умов життя у дитячому та підлітковому віці [12]. Протягом 2005-2008 рр. зафіксовано суттєве збільшення кількості дітей з порушеннями гостроти зору, зі сколіозом, з порушенням постави [7]. Більшість дітей приступають до навчання у школі фізично неготовими до цього виду діяльності. У цих умовах фізичне виховання є найбільш діючим фактором зміцнення здоров'я. Між тим, діючи в Україні система фізичного виховання, однією з ланок якої є система дошкільного фізичного виховання, перебуває в кризовому стані і не завжди може вирішити свою основну мету — зміцнення здоров'я.

Традиційні заходи фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками не завжди відповідають сучасним вимогам і пробують заміни на такі, які б ефективніше сприяли вирішенню завдання зміц-

нення здоров'я, підвищення рівня фізичної підготовленості, своєчасного фізичного і психічного розвитку дитини, що і обумовлює пошук нових підходів до оптимізації системи дошкільного фізичного виховання. У теперішній час ведуться досить інтенсивні наукові дослідження у галузі фізичної культури і спорту. Однак, що стосується проблематики дошкільного фізичного виховання, їх виразно бракує у порівнянні з дослідженнями в інших вікових групах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблеми організації, змісту, методики проведення занять фізичними вправами з дітьми дошкільного віку були предметом дисертаційних досліджень Пивовара А.А. (2006) [10], Козіброди Л.В. (2006) [4], Поліщука В.В. (2008) [11], Бондар О.М. (2009) [3], Яхно Є.Г. (2011) [13]. Підвищений інтерес дослідників до проблем дошкільного фізичного виховання обумовлених низкою суперечностей між потребами суспільства у підвищенні рівня фізичного стану дітей і теперішнім станом фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками.

Мета дослідження.

Метою дослідження є аналіз, систематизація та узагальнення даних публікацій з проблематики дошкільного фізичного виховання у фахових виданнях з фізичної культури і спорту за 2006-2011 роки.

Результати дослідження.

Для визначення кількості публікацій, що були предметом дослідження нами було здійснено аналіз літературних джерел у наукових виданнях за 2006—2011 роки. Проаналізовані статті вказували на обрані науковцями напрями досліджень, а кількість статей — на інтенсивність цих досліджень. Аналіз здійснювався за електронними версіями наукових

видань, представлених на сайті Національної бібліотека України імені В.І.Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua>). Дана вибірка обумовлена тим, що з 19 наукових видань галузі 11 представляють електронні версії потенційним користувачам. Загальний обсяг інших 8 видань складає не більше 5% щорічного обсягу всіх публікацій. Тому можна вважати, що аналіз зазначених 11 наукових видань відображає стан розповсюдження інформації для всієї спортивної науки [2]. З метою нашого дослідження було обрано 12 періодичних видань з фізичної культури та спорту, що представлені в табл. 1.

Всього було проаналізовано зміст 6410 публікацій, надрукованих у електронному варіанті вищевказаних видань, за період часу з 2006 по 2011рр. Нами було підраховано загальну кількість публікацій, об'єктом дослідження в яких були діти дошкільного віку, школярі, або юнаки. Декілька публікацій враховувались нами як одна, якщо були присвячені одному й тому ж самому дослідженню і містили однакові статистичні дані. Крім того, якщо об'єктами опублікованого дослідження були діти різних вікових груп, така стаття зараховувалась нами до усіх відповідних вікових категорій. Після цього було визначено питому вагу цих публікацій щодо загальної кількості друкованих робіт. Результати даного аналізу представлені на рис. 1.

Дані рис. 1 свідчать, що переважна кількість досліджень, об'єктами яких не є дорослі або професійні спортсмени, зосереджена на юнацькому віці (18%). На нашу думку, це пов'язано зі зручністю досліджень у даній віковій групі. Велика кількість повнолітніх дітей навчається у організованих колективах (студенти, курсанти), має подібний режим дня, режим роботи (навчання) та відпочинку. Це полегшує роботу науковця під час відбору учасників експерименту, контролю у дотриманні його

схеми, проведенні тестування. Переважна кількість студентів і курсантів є повнолітніми і повноправними, тому їх особистої інформованої згоди достатньо для участі у дослідженні. Кількість робіт, де висвітлювались результати досліджень серед школярів також є значною і складала 16% від загальної кількості публікацій. Очевидно, вибір учнів шкіл, ліцеїв та училищ у якості об'єктів досліджень дозволяє отримати велику вибірку, полегшує контроль за проведенням експерименту та контрольними вимірюваннями. На противагу цьому, кількість публікацій, присвячених проблематиці фізичного виховання дошкільників значно менша і складала тільки 3% від кількості робіт, що були надруковані у фахових виданнях протягом 2006 — 2011рр. Нами було відмічено, що кількість досліджуваних публікацій не була однаковою в усіх виданнях. Так, найбільша кількість статей з проблем дошкільного фізичного виховання була опублікована у журналах «Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту» та «Молода спортивна наука України» (100 та 46 статей відповідно). В інших виданнях зустрічались поодинокі публікації, присвячені цій тематиці. Проте, загальна кількість публікацій у вищевказаних виданнях також була найбільшою (2671 та 1530 відповідно) у порівнянні з іншими виданнями (в середньому 344 публікації за 6 років). Таким чином, кількість публікацій, присвячених проблематиці фізичного виховання дітей дошкільного віку залежала від загальної кількості опублікованих статей, а не від спеціалізації видання.

На прикладі видань з найбільшою кількістю окреслених публікацій нами було визначено їх динаміку протягом останніх 6 років, наведену у рис.2

Як видно із графіків, представлених на рис.2, протягом останніх років в Україні відмічається

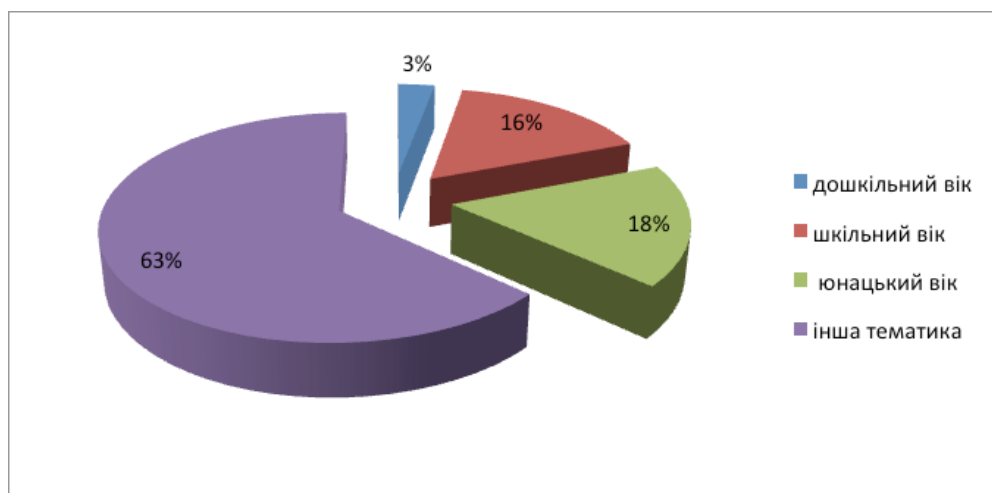

Рис. 1. Розподіл публікацій згідно суб'єктів дослідження

Оглянуті наукові видання з фізичної культури і спорту за 2006—2011 роки

№№ з./п.	Назва видання	Проблематика
1	2	3
1	Актуальні проблеми фізичної культури і спорту (Київ, Державний науково-дослідний інститут фізичної культури і спорту)	Публікація результатів прикладних та фундаментальних досліджень та оглядів літератури в напрямку фізичної культури і спорту
2	Вісник Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини (Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка)	Висвітлення питань фізичного виховання, спорту та здоров'я людини
3	Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура (Івано-Франківськ, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)	Висвітлення результатів наукових досліджень з актуальних проблем фізичного виховання школярів і студентів, біомеханіки, спортивної генетики, оздоровчо-спортивного туризму, історії фізичної культури, психології спорту і фізичного виховання, валеології, адаптивної фізичної культури, методології і менеджменту у фізичній культурі, фізичної реабілітації
4	Молода спортивна наука України (Львів, Львівський державний університет фізичної культури)	Висвітлення питань фізичної культури та спорту вченими України та зарубіжних країн
5	Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту (Харків, Харківське обласне відділення національного Олімпійського комітету України)	Висвітлення нових технологій фізичного виховання молоді та підготовки спортсменів
6	Спортивна наука України: електронне наукове фахове видання (Львів, Львівський державний університет фізичної культури)	Висвітлення проблем олімпійського та професійного спорту, фізичної культури, фізичного виховання різних груп населення, фізичної реабілітації
7	Спортивний вісник Придніпров'я (Дніпропетровськ, Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту)	Олімпійський та професійний спорт, фізична культура, фізичне виховання різних груп населення, валеологія, рекреація та фізична реабілітація
8	Теорія і методика фізичного виховання і спорту (Київ, Національний університет фізичного виховання і спорту України)	Висвітлення питань фізичного виховання і спорту
9	Теорія і практика фізичного виховання (Донецьк, Донецький національний університет; Кафедра фізичного виховання та спорту)	Фізичне виховання і спорт
10	Теорія та методика фізичного виховання (Харків, Видавництво «ОВС»)	Історія фізичної культури, фізкультурна освіта, основи спортивного тренування, основи юнацького спорту, основи техніки фізичних вправ, фізична культура в школі, фізичне виховання різних груп населення, інформаційні і комп'ютерні технології у фізичному вихованні і спорті, правові основи фізичної культури в Україні
11	Фізична культура, спорт та здоров'я нації (Вінниця, Інститут фізичного виховання і спорту Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського)	Збірник включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з фізичного виховання і спорту
12	Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві (Луцьк, Волинський національний університет ім. Лесі Українки)	Висвітлення питань розвитку фізичної культури, фізичного виховання різних груп населення, підготовки фахівців фізичної культури, методів навчання та спортивного тренування, адаптація організму людей різного віку в процесі фізичного виховання

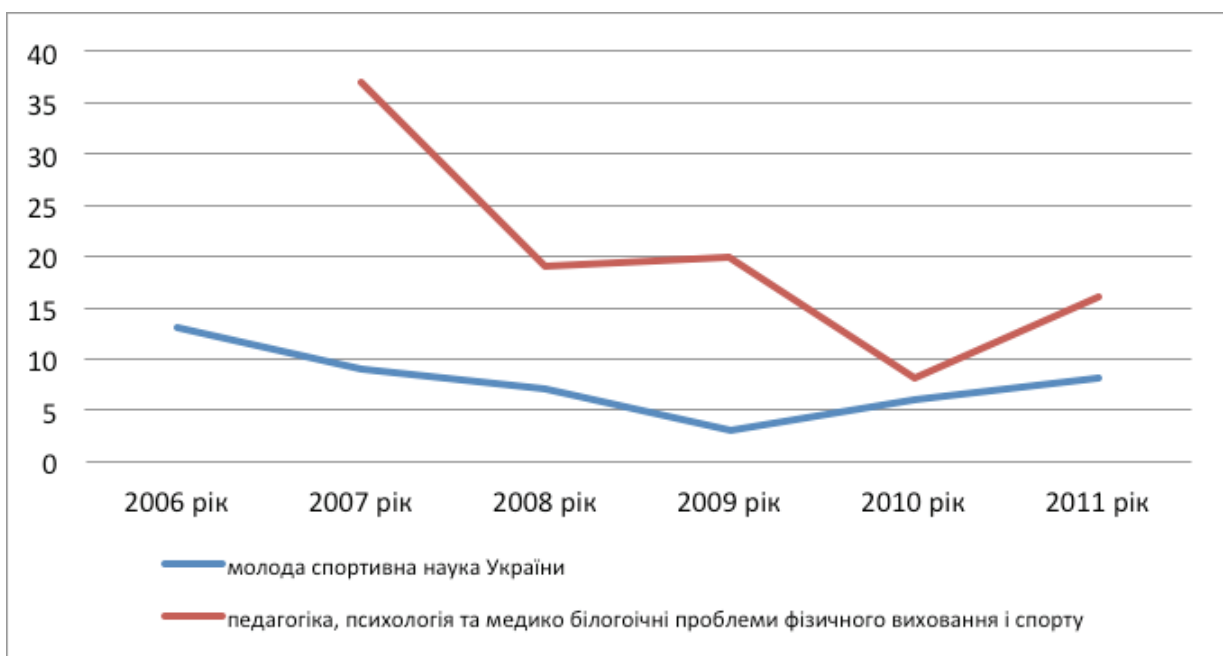

Рис. 2. Динаміка публікацій щодо досліджень у дошкільному віці

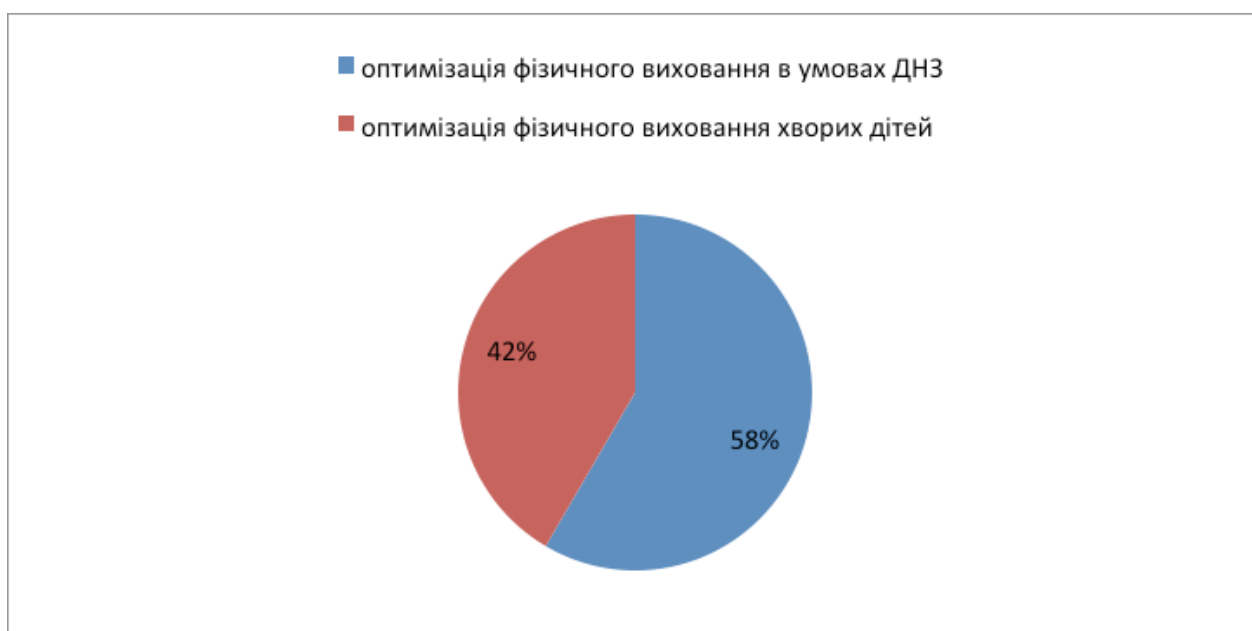

Рис. 3. Структура публікацій відповідно до проблематики

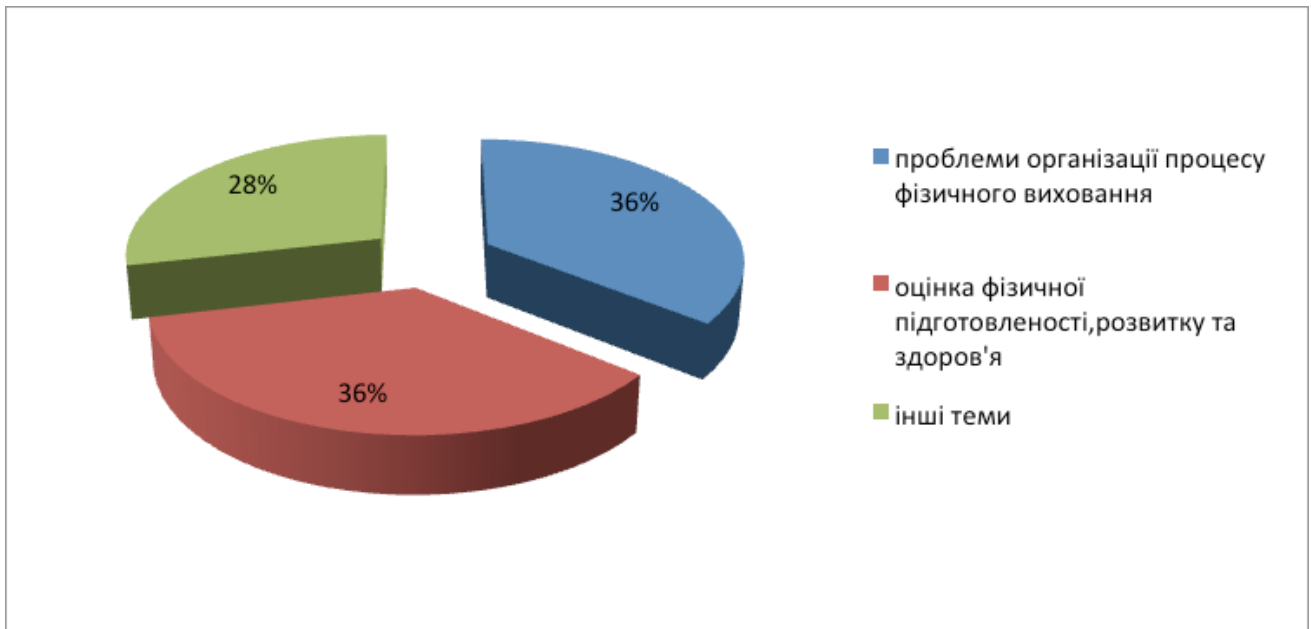

Рис. 4. Тематика іноземних досліджень, опублікованих у вітчизняних виданнях

тенденція до зменшення кількості публікацій, що висвітлюють проблеми здоров'я та фізичного виховання дітей дошкільного віку. На нашу думку, такий стан речей протирічить логіці, оскільки ріст захворюваності та функціональних порушень серед представників даної вікової групи останнім часом зростає. Такий стан речей повинен стимулювати дослідження у сфері фізичного виховання дошкільників.

Наступним кроком у нашому дослідженні був аналіз структури обраних публікацій з метою визначення проблематики, яка переважала у дослідженнях дошкільного віку за останні 6 років. Дані аналізу представлені у рис. 3.

Як видно з рис.3, найбільша кількість досліджень опікується проблемами оптимізації дошкільного фізичного виховання в умовах основного відділення ДНЗ. Нами було виявлено декілька напрямків досліджень у цій сфері.

Перш за все, це дослідження можливостей інтеграції фізичного виховання з іншими видами виховної діяльності. Тобто, ще пошук та впровадження методик, що забезпечують одночасний розвиток фізичних, інтелектуальних, психічних, моральних та естетичних якостей дитини, розвиток її творчих здібностей. До таких розробок відносяться інтеграція музичного та фізичного виховання, виховання патріотизму в процесі заняття фізичною культурою, ігровий метод навчання, спортивно орієнтоване фізичне виховання, інтегративно-розвивальні м'ячі, розвиток рухів іграми художнього спрямування, оздоровчі рухливо — пізнавальні

ігри, система інтегрального розвитку із застосуванням технічних пристроїв, статико-динамічна коригуюча гімнастика, заняття східними одноборствами, народні рухливі ігри у навчально-виховному процесі, туризм у складі фізкультурно-оздоровчої діяльності, планування рухливих ігор з використанням комп'ютерних технологій, розвиток рухового інтелекту засобами фізичних вправ, модель оптимального управління фізичним та психічним розвитком, розробка комплексу розвиваючого ігрового обладнання.

Іншим напрямком оптимізації процесу фізичного виховання є цілеспрямований розвиток та удосконалення окремих компонентів рухової функції дітей дошкільного віку. До таких досліджень відносяться оптимізація рухових навичок засобами акробатики, нові методики формування навичок координації рухів, оптимізація режиму навчання точним рухам кисті.

Наступним напрямком досліджень є розробка програм фізичного виховання з урахуванням індивідуальних особливостей дітей, особливостей їх психіки та психомоторної активності. До таких досліджень відносяться диференційоване навчання в фізичному вихованні та особистісно-орієнтовний підхід до освітньо-оздоровлювальної роботи дошкільного закладу.

Перспективною вважається також розробка програм, спрямованих на профілактику певних захворювань та корекцію відхилень у стані здоров'я дітей дошкільного віку. Зазначені методики покликані підвищувати рівень психофізіологічної підго-

товки дітей, збільшувати опірність їх організму до несприятливих умов. Серед таких робіт зустрічаємо програму фізичного виховання превентивного характеру, застосування лікувальної фізичної культури з метою реабілітації та оздоровчі рухливо — пізнавальні ігри.

Формування культури здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку є іншою актуальною темою сучасних наукових пошуків. Вважається, що залучення дітей до цінностей здорового способу життя є найбільш ефективним в процесі фізичного виховання, де у значній мірі реалізується потреба у руховій активності [8]. Також знаходимо публікації на тему формування позитивного ставлення до фізичної культури дітей, які не відвідують дошкільні навчальні заклади та підвищення фізкультурної грамотності батьків дітей дошкільного віку.

Важливою складовою розробки новим методів та засобів покращення якості фізичного виховання є ознайомлення з досвідом дошкільного фізичного виховання інших країн. Про нього можна дізнатись з публікацій таких авторів, як Волкова С.С. [1], Круцевич Т., Пангелова Н.Є. [5], Пасічник В [9].

Ще одним напрямом оптимізації фізичного виховання у дошкільних закладах вважається покращення підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання дошкільників. До того ж вивчається проблема наступності у системі фізичного виховання дошкільного навчального закладу та школи.

У вітчизняних фахових виданнях публікуються результати не лише вітчизняних, але і іноземних досліджень. Нами було знайдено роботи, присвячені наступним питанням дошкільного фізичного виховання. Це дитячий фітнес (Левченкова Т., Росія), імітаційна гімнастика у віршовому супроводі (Козіна Ж., Прусик К, Прусик Е., Горнер К., Україні, Польща, Словачія), елементи туризму у фізичному вихованні дошкільників (Jakosz I., Польща), фізична активність батьків дошкільників (Antoszczuk G. et al., Польща).

Протягом проаналізованого нами періоду було опубліковано 14 досліджень, проведених за кордоном. Їх тематика представлена на рис.4. Переважна кількість робіт належить польськими науковцями (79 %). Серед інших авторів зустрічаємо дослідників з Росії, Білорусії, Боснії та Словенії.

Кількість публікацій іноземних авторів не є однаковою для усіх вітчизняних видань. Так, на доло двох видань з проаналізованих дванадцяти припадає біля 70% закордонних статей. Це такі видання, як «Молода спортивна наука України» та «Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту».

Висновки. Таким чином, аналіз наукових фахових видань у галузі фізичної культури і спорту по-

казав наступне. Кількість публікацій, присвячених проблематиці фізичного виховання дошкільників складає 3% від кількості усіх друкованих робіт. У таких фахових виданнях, як «Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту» та «Молода спортивна наука України» публікується найбільша кількість зазначених статей. При цьому, протягом останніх 6 років в Україні відмічається тенденція до зменшення їх кількості. У пропорційному відношенні на 1 статтю, що висвітлює проблеми фізичного виховання дошкільників припадає 5-6 статей, присвячених аналогічній проблемі у дітей шкільного та юнацького віку. Більша кількість статей (58%) висвітлює проблеми оптимізації дошкільного фізичного виховання в умовах основного відділення ДНЗ. Опубліковано 36 статей, які містять дані щодо оптимізації дошкільного фізичного виховання у таких напрямках: інтеграція фізичного виховання з іншими видами виховної діяльності; розвиток окремих компонентів рухових функцій; фізичне виховання з урахуванням індивідуальних особливостей дітей; профілактика хвороб та корекція відхилень у стані здоров'я; формування культури здорового способу життя у дітей та їх батьків; вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері фізичного виховання дошкільників; взаємозв'язок та взаємообумовленість змісту організаційно-методичних підходів систем фізичного виховання дошкільного навчального закладу і школи; ознайомлення з досвідом дошкільного фізичного виховання інших країн. Такі видання, як «Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту» та «Молода спортивна наука України» містять переважну кількість публікацій іноземних досліджень у галузі фізичної культури і спорту, надрукованих в Україні. Проблематика даних досліджень співпадає з вітчизняною. Подальше дослідження буде направлено на пошук нових шляхів оптимізації процесу фізичного виховання в умовах дошкільних закладів.

Список літератури:

1. Волкова С.С., Віндюк О.В. Фізичне виховання дітей 5-7 років у спортивно-оздоровчих установах Сполучених Штатів Америки // С.С. Волкова, О.В. Віндюк // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. — 2011. — №1. — С.21 — 23.
2. Єрмаков С.С. Показники діяльності наукових фахових видань України за період 1998-2007рр. в електронному інформаційному просторі / С.С. Єрмаков // Теорія і методика фізичного виховання. — 2007. — №7 (33). — С. 3 — 12.

3. *Кашуба В.А., Бондарь Е.М.* Корекція порушень постави дошкільнят у процесі фізичного виховання // В.А. Кашуба, Е.М. Бондар // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. — 2010. — №2. — с. 75 — 78.
4. *Козіброда Л.В.* Організаційно-методичні аспекти фізичного виховання дітей дошкільного віку з відхиленнями у стані здоров'я.: Дис. канд. наук з фіз. вих. і спорту. — Л., 2005. — 179 с.
5. *Круцевич Т., Пангелова Н.* Організація фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми 3-6 років у дошкільних закладах за кордоном // Т. Круцевич., Н. Пангелова // Спортивний вісник Придніпров'я. — 2005. — №1. — С.156 — 163.
6. *Максименко С.Д., Болтівець С.І., Кокун О.М., Здіорук С.І., Губенко О.В., Гуменюк Г.В.* Психологічне обґрунтування заходів пропагування психогігієнічного виховання і здорового способу життя серед сучасної молоді — К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2012. — 152 с.
7. *Маляр Н.С.* Про необхідність превентивного фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку / Н.С. Маляр // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. — 2009. — №4. — С. 72 — 75.
8. *Пангелова Н.* Залучення старших дошкільників до цінностей здорового способу життя в процесі фізичного виховання / Н. Пангелова // Молода спортивна наука України. — 2010. — Т.2. — С.183 — 187.
9. *Пасічник В.* Особливості фізичного виховання дітей дошкільного віку та учнів загальноосвітніх шкіл Польщі у 70-80-х рр.ХХ століття // В.Пасічник // Спортивний вісник Придніпров'я. — 2007. — №2 — 3. — С49 — 53.
10. *Пивовар А.* Взаємозв'язок фізичного стану і розумового розвитку старших дошкільників / А. Пивовар // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культ. та спорту. — Вип. 10. — Т. 1. — Л. :[б. в.], 2006. — С. 15–20.
11. *Поліщук В.* Кореляційний аналіз взаємозв'язку показників рухової підготовленості, морфо функціонального стану і розумових здібностей дітей 5-го і 6-го років життя / В. Поліщук // Спортивний вісник Придніпров'я. — 2007. — №1. — С56 — 58.
12. *Тимонова И.Б.* Анализ физического развития детей в детских дошкольных учреждениях / И.Б. Тимонова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. — 2007. — №11. — С.202 — 206.
13. *Яхно Є.Г.* Комплексний розвиток фізичних і моральних якостей дітей старшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Є.Г. Яхно. — К., 2011. — 40 с.

Надійшла до редакції 23.09.2012 р.

Пангелова Н.Е., Харина Д.Л. Анализ научных исследований проблем физического воспитания детей раннего и дошкольного возраста.

В статье представлены данные системного анализа результатов научных исследований проблематики дошкольного физического воспитания в специализированных изданиях за период с 2006 по 2011 года.

Ключевые слова: дети раннего дошкольного возраста, физическое воспитание, физическое состояние, научные исследования.

Pangelova N.E., Kharina D.L. Analysis of the scientific research of the problems of early and preschool children physical education.

The article contains the data of systemic analysis of scientific research results in the field of preschool physical education in the professional editions from 2006 to 2011 years.

Key words: Early preschool children, physical education, physical status, scientific research.